

Epidemiologisk lägesbild

AKTUELL SJUKDOM

Blåtunga (bluetongue).

SAMMANFATTNING

Blåtunga är en virussjukdom som drabbar idisslare. Smittan sprids inte direkt mellan djur utan via en insektsvektor (svidknott: *Culicoides* spp.). Människor kan inte infekteras. Blåtunga orsakad av blåtungevirus serotyp 3 (BTV3) påvisades i Sverige den 12 september 2024. Smittspridningen under den första säsongen nådde sin kulmen i slutet på september 2024 och hösten och vintern 2024/2025 testades enstaka nötkreatur positiva för BTV3 med PCR. Under våren och fram till juni 2025 rapporterades om en anhopning av svagfödda, dödfödda och missbildade kalvar, flera av dessa testades positiva för BTV3 med PCR. Dessa djur har sannolikt smittats via moderkakan och inte via svidknottsbett. I dagsläget finns inga indikationer på smittspridning av BTV3 i Sverige under smittspridningssäsongen 2025.

Blåtunga är anmälningspliktig vid misstanke. Djurägare ska kontakta veterinär om djur visar kliniska symtom som kan föranleda misstanke om infektion med blåtungevirus, veterinär anmäler misstanke via ett webformulär (<https://response.questback.com/isa/qbv.dll/bylink?p=uNzs3KiFikLbdpAXXHGGZFZEjKjG6LtXqChx1cfXJZzya3lRXPO7AMp1uJ8flzt3ao>).

HÄNDELSEN OCH KONSTATERADE KONSEKVENSER

Situationen i Sverige

Den 12 september påvisades ett fall av blåtunga orsakad av BTV3 för första gången i Sverige. Den mest sannolika introduktionsvägen för smittan är att infekterade svidknott (*Culicoides* spp.) spridits med vind till Sverige från utbrottsområden i Danmark. Från och med introduktionen till och med den 30/4 2025, har djur i 170 fårbesättningar och 311 nötbefattningar bekräftats positiva för BTV3 med PCR. De smittade besättningarna var framför allt belägna i relativt kustnära områden i Västra Götaland, Halland och Skånes län. Enstaka besättningar med djur positiva för BTV3 påvisades även i Blekinge och Kronobergs län. I Sverige valde vi, som en administrativ åtgärd, att ange en ny blåtungesäsong från den 1/5. Från den 1/5 till och med den 18/6 har fyra kalvar testats positiva för BTV3. Givet kalvarnas medfödda skador kan de antas vara smittade under fosterstadiet och utgör inga tecken på en pågående smittspridning i Sverige. a tecken på en pågående smittspridning i Sverige.

Sedan den 19/6 till och med idag, den 10/9 2025, har inga nya fall av BTV3 detekteras. Den kliniska övervakningen kan anses vara väl fungerande och sedan början av maj 2025 till idag har i genomsnitt en idisslarbesättning per dag provtagits med misstanke om blåtunga. Tankmjölksundersökningar för att övervaka smittans geografiska utbredning kommer ske tre gånger under 2025.

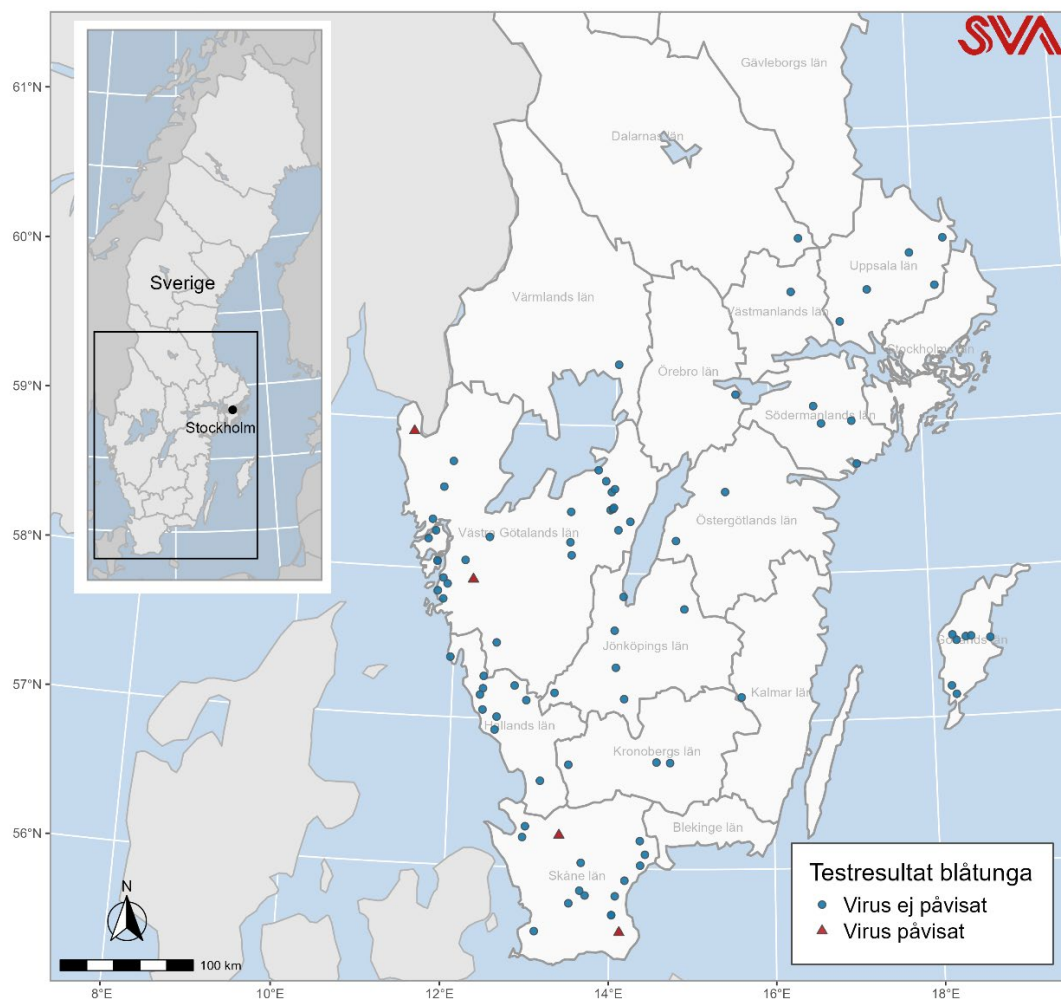

Bild 1: Karta med analysresultaten för fall med misstänkt blåtunga i Sverige från 1 maj 2025 fram till 4 september 2025. Röda trianglar markerar besättningar där djur har testats positiva för blåtungevirus serotyp 3 (BTV3) och blå cirkelar markerar besättningar negativa för BTV3.

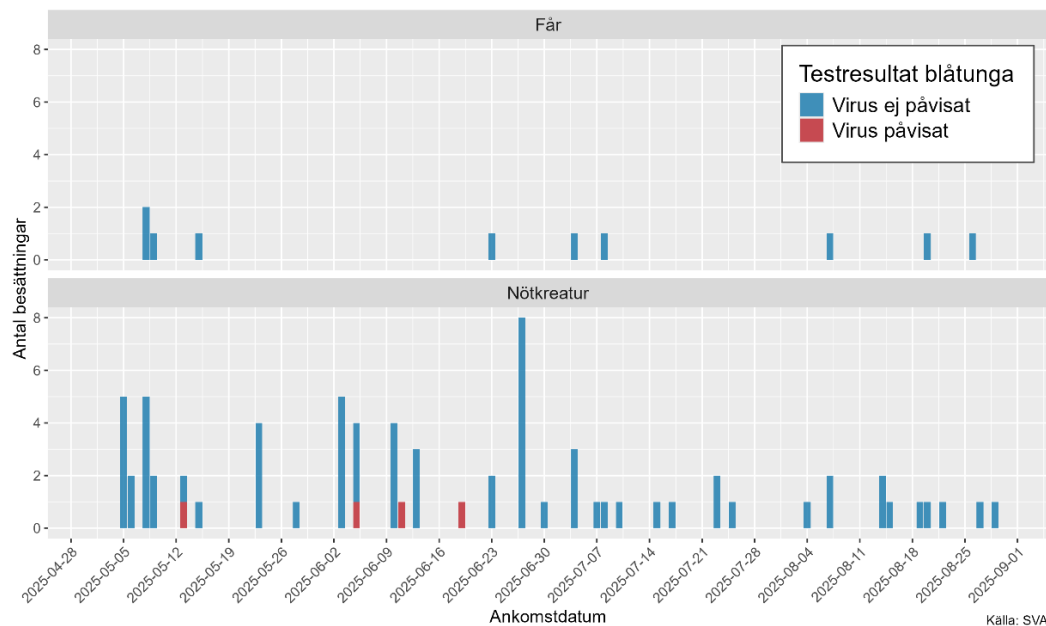

Bild 2: Sammanställning av besättningar som provtagits för misstänkt blåtunga i Sverige för får respektive nötkreatur från 1 maj 2025 fram till 1 september 2025. Röda staplar markerar besättningar positiva för blåtungevirus serotyp 3 (BTV3) och blå staplar markerar besättningar negativa för BTV3.

Sammanfattning av hantering och åtgärder:

Sedan den 26 september 2024 omfattas blåtunga inte längre av epizootilagen. Från den 26 september 2024 till den 15 mars 2025 var sjukdomen anmälningspliktig med undersökningsplikt och misstänkta fall undersöktes och provtogs på statens bekostnad. Från och med den 15 mars 2025 är sjukdomen anmälningspliktig utan undersökningsplikt, prover från misstänkta fall analyseras på statens bekostnad. Inga restriktioner införs i de besättningar där smittan konstateras.

Vaccinering är tillåten, denna är frivillig och bekostas av djurägaren själv. Det finns idag tre vacciner mot BTV3: Bluevac-3, Bultavo 3 och Syvazul 3. Vaccinerade djur ska registreras hos Jordbruksverket. Det är en viss eftersläpning i registreringen av vaccinerade besättningar varför antalet vaccinerade djur och besättningar är något högre än vad som anges här. Till dags datum har utförd vaccinering registrerats för 249 428 nötkreatur i 2688 besättningar, 109 261 får i 1691 besättningar och 680 getter i 129 besättningar.

Provresultat (Från 1 maj 2025 till 4 september 2025):

Djurslag i besättningen	Positiva	Negativa	Totalt
Nötkreatur	4	67	71
Get	0	3	3
Får	0	10	10
Totalt	4	80	84
Totalt antal besättningar	4	79	83

Bakgrund och situationen i övriga världen

Blåtunga är en vektorburen sjukdom orsakad av blåtungevirus. Sjukdomen drabbar idisslare och sprids via blodsugande svidknott (*Culicoides* spp.).

I september 2023 upptäcktes en för Europa ny serotyp av viruset, BTV3, i Nederländerna. Smittan sprids snabbt inom Nederländerna och till angränsande områden i grannländerna varefter smittspridningen bromsades in under hösten och vintern. Under sommaren och hösten 2024 sprids BTV3 succesivt till stora delar av Europa varefter smittspridningen åter igen bromsades in under senhösten och vintern.

I de nordiska länderna har en aktiv smittspridning i år uteblivit och bedömningen är att någon ny smittspridningssäsong ännu inte har kommit i gång. Tyskland och Storbritannien rapporterar om hittills låggradig smittspridning och Nederländerna rapporterar att de inte har någon pågående smittspridning av BTV3. Smittan fortsätter dock att spridas söderut och österut i Europa med fall bland annat i Frankrike, Spanien, Italien, Polen och Österrike och på Balkan. Utöver BTV3 sprids även flera andra serotyper av blåtungevirus, framför allt i länderna kring medelhavet.

Den huvudsakliga smittvägen för blåtungevirus är via svidknott (*Culicoides* spp.). Svidknott finns i stora delar av Sverige och har en aktivitetsperiod från mars till november. För att smittspridning ska ske måste virus uppförökas (replikera) i svidknotten. Lufttemperaturen är avgörande för hur snabbt viruset replikerar: vid temperaturer kring 12–15°C tar det ca tre veckor innan ett svidknott kan sprida smittan vidare, är det kallare än så sker ingen virusreplikation, och vid 24 °C tar replikationen bara ett par dagar. När svidknottet väl blivit infektiöst fortsätter det vara smittsamt under resten av sin livstid, som i normalfallet är ett par veckor. Svidknott är inaktiva och biter inte vid temperaturer under +5 till 6°C och de dör när temperaturen är kring 0°C. Svidknott flyger inte långt på egen hand men kan bäras långa sträckor med vinden och på så sätt infektera djur i nya områden. Kraftig vind har dock en skyddande effekt mot svidknott då de inte flyger eller biter vid vindstyrkor >4 m/s.

Infekterade djur kan vara virus- och PCR-positiva en längre tid, upp till flera månader. BTV3 kan liksom många andra virus överföras transplacentalt om infektion och viremi sker under vissa perioder av dräktigheten, med följd att foster kan aborteras, eller att avkomman kan födas missbildad, svag- eller dödfödd och/eller vara frisk men viremisk. Liksom de vuxna djuren utvecklar också de transplacentalt infekterade djuren ett immunsvaret så att de kan göra sig av med viruset.

Beskrivning av aktuell övervakning:

Övervakning för blåtunga inkluderar klinisk/passiv övervakning (dvs att djurägare reagerar på symptom och tar kontakt med veterinär) och upprepade, aktiv, riskbaserad övervakning via tankmjölksprovtagning.

ANTAGANDEN OCH ANALYS

Under 2024 spreds BTV3 i Nordeuropa, i augusti påvisades fall i Danmark och Norge och i september i Sverige. De tre nordiska länderna såg en topp i smittspridningen i slutet på september och sedan en kraftig minskning av antalet nya positiva fall. I Sverige liksom i Danmark har ett stort antal kalvar som fötts för tidigt, svagfödda, dödfödda eller med missbildningar under senvintern 2025 varit PCR-positiva för BTV3. Dessa kalvar bedöms ha blivit smittade under fosterstadiet. Enstaka sådana kalvar har också fötts i både Sverige och Danmark under våren och försommaren 2025, dessa kalvar anses i dagsläget inte driva smittspridning av BTV3.

När BTV3 introducerades till Sverige i september 2024 var smittspridningen i Danmark och Tyskland hög under många veckor före det första svenska fallet påvisades. Idag ser läget helt annorlunda ut, med en låg smittspridning i Tyskland och ingen aktiv smittspridning av BTV3 i Danmark. Då låggradig eller ingen aktiv smittspridning av BTV3 ses i Sveriges närliggande länder är sannolikheten för att smittan ska introduceras till Sverige under hösten 2025 betydligt lägre än vid samma tidpunkt förra året. I och med höstens svalare temperaturer med lägre svidknottsaktivitet minskar också risken för att

större utbrott av BTV3 ska ske i Sverige även om smittan skulle introducerades. Sammantaget bedöms risken för smittspridning av BTV3 i Sverige under 2025 som låg.

Varför spridningen i norra Europa i år inte alls blev så omfattande som befarat är ännu inte klarlagt men beror sannolikt på flera samverkande faktorer. En torr vår och försommar antas ha påverkat svidknotts förekomsten och där med smittspridningen. I Sverige sker ingen svidknottsövervakning men från Danmark rapporteras ovanligt låg förekomst av svidknott under hela 2025 (myggetal.dk). Det är inte känt om svidknott kan föröka sig och sprida smitta inomhus i djurstallar under vintern på nordliga breddgrader och att smittan på så sätt skulle övervintra. Årets smittspridningssituation tyder på att smittan inte övervintrat i Sverige och att en nyintroduktion uteblev. Under 2024 spreds viruset från Nederländerna norrut till Danmark och sedan Sverige. Vaccinationstäckningen i Sverige är troligen inte tillräckligt hög för att hindra smittspridning om en nyintroduktion skulle ha skett, men från Nederländerna rapporteras däremot en vaccinationstäckning på över 90% vilket torde räcka för att förhindra uppförökning av smittan och påföljande smittspridning.

Andra serotyper av blåtungevirus

Blåtungevirus av olika serotyper cirkulerar nu ständigt i centrala och södra Europa med sporadiska utbrott längre norrut. Utöver den endemiska förekomsten i medelhavsområdet har sedan 2006 ett flertal för Europa nya serotyper av blåtungevirus introducerats till Nederländerna (BTV 8, 11, 3, 12). Mycket begränsad spridning av BTV12 har setts och risken för smittspridning av denna serotyp till Sverige under 2025 bedöms som mycket låg. Det är en pågående smittspridning av BTV8 i centrala och södra Europa, risken för spridningen av denna serotyp till Sverige under 2025 bedöms även den som mycket låg.